

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНА РЕВОЛЮЦІЯ 1917-1921 РР. – ТРАГІЧНА ПОРАЗКА ЧИ ВАЖЛИВИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ?

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Стаття присвячена висвітленню найважливіших подій Української національно-демократичної революції 1917-1921 рр. та її впливу на сучасну Україну.

Ключові слова: Українська національно-демократична революція 1917-1921 рр., відродження незалежності, українська державність.

Abstract

The article is devoted to the coverage of the most important events of the Ukrainian national-democratic revolution of 1917-1921 and its impact on modern Ukraine.

Keywords: *Ukrainian national-democratic revolution of 1917-1921, revival of independence, Ukrainian statehood.*

Українська революція 1917-1921 рр. поширювалась на всі українські землі і була результатом розпаду двох імперій, що перебували у стані війни одна з одною. Усі події Української революції відбулись під впливом виснажливої війни. Труднощі, пов'язані з війною, стали безпосередньою причиною революції.

Революція на території Росії розпочалась з мітингів і демонстрацій у Петрограді 23 лютого 1917 р. Робітники й солдати Петроградського гарнізону створили Петроградську раду робітничих і солдатських депутатів. Паралельно було засновано парламентський політичний центр – Тимчасовий комітет Державної думи. Микола II зрозумів драматизм ситуації і зрікся престолу. Заснований комітет утворив Тимчасовий уряд. Вище представлені події в Російській імперії дали поштовх початку Української революції. В цей час на території України міжпартійний блок Товариство українських поступовців (ТУП), скориставшись інструкціями Тимчасового уряду, утворили раду всеукраїнського масштабу [1]. Отже, 4 березня 1917 р. було утворено представницький орган українських громадських і політичних організацій – Українська Центральна Рада (УЦР). Згодом вона фактично стане парламентом революційної України.

Лідери УЦР сформулювали свою політичну мету – домагатися автономії України. У квітні 1917 р. у Києві було скликано Всеукраїнський національний конгрес. На ньому близько півтори тисячі делегатів зі всіх куточків України підтримали боротьбу за українську автономію. Шляхом таємного голосування головою УЦР було обрано Михайла Грушевського, а його заступниками Володимира Винниченка та Сергія Єфремова. На конгресі Українська Центральна Рада здобула легітимність та право на висловлення від усього народу [2].

За неповних півроку вимоги Центральної Ради еволюціонували від автономії до самостійності України, що відобразилося в Універсалах. Так у I Універсалі, виданому 10 червня 1917 р., було проголошено автономію. У II Універсалі 3 липня – відмовлено від намірів здійснення автономії включно до Всеросійських установчих зборів. Але подальші події в Петрограді стали поштовхом до утворення держави. 25 жовтня 1917 р. більшовики на чолі з В. Леніним здійснили державний

переворот. У відповідь Центральною Радою було проголошено Українську Народну Республіку. Документальним затвердженням цього є III Універсал, укладений 7 листопада цього ж року. Більшовики, не бажаючи втрачати контроль над Україною, розпочинають збройний наступ на її територію з метою захоплення влади. Центральна Рада в свою чергу приймає рішення про повне відмежування від Росії. Тому 9 січня 1918 року ЦР видає IV Універсал, в якому йдеться про те, що Українська Народна Республіка – незалежна [3].

Про серйозність намірів УЦР творити незалежне державне життя свідчила розбудова органів влади. Сама Центральна Рада уособлювала собою парламент, а виконавчу роль було покладено на Генеральний Секретаріат, який згодом змінив назву на Раду народних міністрів. Першим головою уряду було призначено В. Винниченка. Були створені Генеральні секретаріати, Український державний банк, Генеральний суд, Українське телеграфне агентство. Хоча не обійшлося і без помилок. Зокрема УЦР не створила дієвого адміністративного апарату на місцях і чисельної боєздатної армії.

Гетьманом Павлом Скоропадським було продовжено розбудову органів влади. В Українській державі уряд мав назву Рада Міністрів. Вона одночасно здійснювала Законодавчу та Виконавчу функції. Було розширено міністерства. Впроваджено Державний сенат, який виконував вищу судову функцію. Був бурхливий розвиток дипломатичних відносин з іншими державами, зокрема із союзною Німеччиною [4]. Проте гетьман не здобув підтримки широких верств населення, здійснив низку вкрай непопулярних кроків і втратив владу. Директорія, що прийшла до влади, відновила Українську Народну Республіку і взяла на себе повноту влади. Головне з досягнень Директорії є проголошення Акту злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р.

Західноукраїнська Народна Республіка формувала власну модель державності. Урядом в ній став Державний Секретаріат, а Парламентом Українська Національна Рада, яку очолив Євген Петрушевич. Уряд в свою чергу очолив Кость Левицький. У перші ж дні свого існування ЗУНР ухвалила закони про створення Галицької армії, адміністрації, судочинства. Важливою подією стало ухвалення Тимчасового основного закону, за яким державна символіка була визначена в синьо-жовтих барвах [5].

Питання державної символіки вирішувалося також в період УЦР. Поєднання жовтого і синього кольорів було затверджено як українська національна гама. 27 січня 1918 р. прапор було затверджено в тимчасовому законі «Про флот УНР». 25 лютого 1918 р. Тризуб князя Володимира Великого в обрамленні оливкового вінка став офіційним гербом УНР. Вибором Тризуба українськими політиками було підкреслено спадковість нової держави від Київської Русі. Пісня «Ще не вмерла Україна» стала використовуватися як державний гімн. грошовою одиницею УНР стала гривня, назва якої була запозичена з часів Київської Русі.

Українська революція відкрила багато можливостей для культурного відродження на теренах України. У ті часи на горизонті літературних кіл виднілись такі поети, як Максим Рильський, Микола Зеров, Павло Филипович, Юрій Клен, Павло Тичина, Михайло Драї-Хмара. Також варто зазначити розвиток української освіти. В березні 1917 р. в Києві урочисто була відкрита Перша українська гімназія імені Тараса Шевченка. Найактивнішим поборником українізації освіти був Іван Стешенко, який очолив секретаріат освіти за часів УЦР. За правління УЦР було засновано близько 53 українських гімназій. Перевага надавалась відкриттю закладів в сільських місцевостях.

П. Скоропадський своєю політикою продовжив курс на українізацію. При кінці правління Гетьмана на території України діяло вже близько 150 гімназій. В жовтні 1917 р. було засновано Народний університет, на базі якого згодом постали Український Державний та Кам'янець-Подільський університети. Вінцем розвитку тогочасного наукового життя стало заснування Української академії наук 1918 р., очільником якої було обрано Володимира Вернадського.

Проте не все було так добре. Більшовики здійснили кілька потужних воєнних інтервенцій з метою знищення української державності. На західноукраїнських землях проти ЗУНР боролися поляки, яким потужну військову підтримку надали деякі західні країни. В 1919 р. українське військо було затиснуте з усіх сторін ворогами у так званий «Трикутник смерті». Однак, незважаючи на всі труднощі, військо не капітулювало, а вирушило у звитязний Перший зимовий похід (6 грудня 1919 р.- 6 травня 1920 р.). За 5 місяців походу військо звершило понад 45 успішних боїв, демонструючи свою рішучу волю до боротьби. 21 листопада 1920 р. захисники були вимушені відступити за річку Збруч. Так було завершено боротьбу регулярних збройних сил за незалежність. Але виступи проти більшовицького режиму продовжувались, і задля підтримки цього воїни армії УНР на чолі з Юрієм Тютюнником вирушили у Другий зимовий похід. Цей рейд був закінчений поразкою і в результаті чого більшовики стратили більшість воїнів під с. Базар [6].

Отже, в результаті всіх цих подій українцям не вдалося відстояти незалежність. Українські землі опинилися у складі чотирьох держав – СРСР, Польщі, Румунії і Чехословаччини. Невдовзі на більшості території України було поширено тоталітарний комуністичний режим, що забрав безліч життів під час політичних репресій, Голодомору, війн та депортацій. В бурхливій 1917-1921 рр. багато борців за українську державність загинули а українські землі зазнали великих руйнувань. Але ці жертви не були марними. На цьому, зокрема, наголосив видатний діяч Української революції Симон Петлюра, виступаючи на політичній нараді 26 листопада 1919 р.: «Чи ми своєю боротьбою здобули для України що-небудь? Так, наша боротьба в історії українського народу буде записана золотими буквами. Ми виступили на арену історії тоді, коли весь світ не знав, що таке Україна. Ніхто не хотів її визнати, як самостійну державу, ніхто не вважав нашого народу за окрему націю. Єдиною боротьбою, упертою і безкомпромісовою, ми показали світові, що Україна є, що її народ живе і бореться за своє право, за свою свободу й державну незалежність. Ті, що легковажили наш рух, тепер побачили, що ми така сила, якої не можна не брати на увагу. Самі російські большевики словами Леніна заявляють, що тільки через боротьбу з Україною большевизм не дійшов до Західньої Європи. Признаймося без гордоців і без зайвої скромности, що за час двохлітньої нашої боротьби ми створили українську націю, яка й надалі активно боротиметься за свої права, за право самостійно й ні від кого не залежно порядкувати на своїй землі.» [7].

Аналізуючи історичний розвиток українського народу, ми бачимо, що ґрунт для подальшої національної боротьби заклала саме Революція 1917 – 1921 рр., адже вона відстоювала державний кордон, органи влади, мову, культуру, державну символіку, національну валюту. Хоча Україна мала різні види та форми державності, але ідея соборності та свободи пронизувала кожний з цих періодів і остаточно вилилась у Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року. Даний документ засвідчив, що сучасна незалежна Україна є правонаступницею держави, яка постала в період Української революції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кульчицький С. В. Історія України: довідник для абітурієнтів та школярів загальноосвітніх навчальних закладів. – Київ : Літера ЛТД, 2007. - 528 с.
2. Верстюк В. Большевизм у революційній публіцистиці Сергія Єфремова 1917 - 1919 рр. // Проблеми вивчення історії української революції 1917-1921 років / Голов. ред. В. Ф. Верстюк. - Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2014. - Вип. 10. - С. 5-32 .
3. Кудлай, О. Діяльність народного міністерства військових справ по формуванню та устрою Армії УНР (грудень 1917 р. - квітень 1918 р.) // Проблеми вивчення історії української революції 1917-1921 років / Голов. ред. В. Ф. Верстюк. – Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2014. - Вип. 10. - С. 33-63 .
4. Савченко, В. А. Павло Скоропадський : останній гетьман України. - Харків : Фоліо, 2008. - 380 с.
5. Тимченко Р. Східна Галичина під владою Польщі та екзильний уряд ЗУНР (1919 - 1923 рр.) / Соціальні конфлікти та повсякденне життя революційного суспільства 1917 - 1921 рр. / Голов. ред. В. Ф. Верстюк. – Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2014. - С. 295-325.
6. Файзулін Я. Другий зимовий похід армії УНР як завершальний епізод Української революції 1917 - 1921 років // Українська революція 1917 - 1921 років: погляд із сьогодення / Голова редкол. В. М. Литвин. - Київ : Укр. ін-т нац. пам'яті, 2013. - С. 381-402.
7. Петлюра С. Промова на політичній нараді 26 листопада 1919 р. Архівні документи. Директорія, УНР (1918-1921 рр.). - [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Режим доступу: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1919\(11\)26.petlura.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1919(11)26.petlura.php)

Білоус Дмитро Анатолійович – студент першого курсу групи БМ-21б, Факультет будівництва, цивільної та екологічної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: bilousd1524@gmail.com

Пономаренко Алла Борисівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: allapon96@gmail.com

Bilous Dmytro A. – first-year student of BM-21b group, Faculty of Civil Engineering, Civil and Ecological Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: bilousd1524@gmail.com

Ponomarenko Alla B. –PhD in History, Assistant Professor of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsya National Technical University, Vinnytsia, e-mail: allapon96@gmail.com